

INICIJATIVNI

ODBOR

Branislav BARJAKTAREVIĆ, Božo BOŽOVIĆ, Savo BURIĆ, Momčilo DUCALIĆ, Miladin IVANOVIĆ, Pavle JAKŠIĆ, Mirko JOVANOVIĆ, Vlado KOVAČEVIĆ, Danilo LEKIĆ, Đuro LONČAREVIĆ, Vojin LUKIĆ, Nikola LJUBIČIĆ, Veljko MILADINOVIĆ, Miloje MILOJBVIĆ, Čedomir MINDEROVIĆ, Raja NEDELJKOVIĆ, Koča POPOVIĆ, Vlado ŠČEKIĆ, Mijalko TODOROVIĆ, Dunja VLAHOVIĆ

REDAKCIJA

Milosav BOJIĆ, Branislav BOŽOVIĆ, Pero DAMJANOVIĆ, Koča JONČIĆ, Mirko JOVANOVIĆ, Mišo LEKOVIĆ, Veljko MILADINOVIĆ, Andreja MILANOVIĆ, Čedomir MINDEROVIĆ, Milisav NIKIĆ, Mirko NOVOVIĆ, Jovan PEJKOVIĆ Keza, Radonja VEŠOVIĆ, Jovan VUJOŠEVIĆ Lola, Radomir VUJOŠEVIĆ Ljaka, Đoko VUKIĆEVIĆ

UREDNICI

Milosav BOJIĆ, Koča JONČIĆ, Veljko MILADINOVIĆ

RECENZENT

Milinko ĐUROVIĆ

PRVA PROLETERSKA

KNJIGA PRVA

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA „VOJNO DELO“
BEOGRAD 1963.

BATALJONSKE REDAKCIJE

PRVI BATAUON

Gojko BUKIĆ, Drago NIKOLIĆ, Mirko NOVOVIĆ, Radonja VEŠOVIĆ, Đoko VUKIĆEVIĆ

DRUGI BATAUON

Jovan VUJOŠEVIĆ Lola, Radimir VUJOSEVIC Ljaka

TREĆI BATAUON

Mirko JOVANOVIĆ, Andreja MILANOVIĆ, Jovan PEJKOVIĆ Keza, Lazar SAVICEVIĆ

ČETVRTI BATAUON

Blagoje BOGAVAC, Branislav BOŽOVIĆ, Dušan DOZET, Momčilo DUGALIĆ, Koča JONČIĆ
Momir LEKIĆ, Živorad MIHAJLOVIĆ, Milan SIMOVIĆ

PETI BATAUON

Pero DAMJANOVIĆ, Nikola LJUBIČIĆ

SESTI BATAUON

Milosav BOJIĆ, Miladin IVANOVIĆ, Čedomir MINDEROVIĆ

SPISKOVE BORACA SREDILI

Uroš BAJIĆ, Pero DAMJANOVIĆ, Branislav JANJIĆ, Koča JONČIĆ, Milivoje KATIĆ, Olga KOJADINOVIĆ, Jovan PEJKOVIĆ Keza, Simo SIMOVIĆ, Jovan VUJOŠEVIĆ Lola, Radimir VUJOŠEVIĆ Ljaka, Đoko VUKIĆEVIĆ

TEKST REDIGOVALI

Slobodan BRAJOVIĆ, Pero DAMJANOVIĆ, Đuro ĐURAŠKOVIĆ, Aleksa IVANOVIĆ, Radivoje JOVANOVIĆ, Dragan MARKOVIĆ, Čedomir MINDEROVIĆ, Jovan VUJOŠEVIĆ Lol«

ISTORIOGRAFSKI REDAKTOR

Mišo LEKOVIĆ

Omot

Petar LUBARDA

Oprema

Dido, DEMAJO

Zaglavlja

Milivoj GRUJIĆ *Elim*

Vinjete

Đorđe ANDREJEVIĆ KUN, Antun AUGUSTINČIĆ, Danilo BOŠKOVIĆ, Marian DETONI, Pivo KARAMATIJEVIĆ, Borko LAZESKI, France MIHELIĆ, Franjo MRAZ, Ismet MUJEZINOVIĆ, Zlatko PRIČA, Branko ŠOTRA, Ivan ŠUBIĆ, Drago VIDMAR

Zamisao da se napiše knjiga o 1. proleterskoj brigadi bila je više puta predmet razgovora u susretima njenih boraca. Ostvarivanju te zamisli prišlo se, međutim, prilikom priprema za proslavu dvadesetogodišnjice našeg oslobodilačkog rata, revolucije i stvaranja brigade.*

Ratni put 1. proleterske, kao i ostalih jedinica Narodnooslobodilačke vojske, ispunjen je neprekidnim borbama i marševima, intenzivnim radom na jačanju vlastitih redova, raznovrsnim oblicima političkog delovanja u narodu — po mnogim mestima kroz koja je Prva prolazila; bio je ispunjen poredama nad neprijateljima i nezaboravnim nenadoknadivim žrtvama. Pisanih dokumenata o tim zbivanjima je relativno malo. Mnogi su ostali zabeleženi samo u sećanjima preživelih boraca. Baš zbog toga su oni osećali obavezu da zabeleže sećanja i da, koliko je to moguće, stvore makar i nepotpunu predstavu o tome kako se u tim teškim danima borilo za slobodu naroda Jugoslavije, za njihovu bolju i sretniju budućnost.

Stvaranju knjige je prethodilo mnoštvo sastanaka bataljonskih redakcija i grupa po četama i jedinicama da se uskladi tematika, način pisanja, način prikupljanja dokumenata i da se izvrši podela zadataka među autorima. Zahvaljujući takvom prethodnom radu i zalaganju mnogih drugova, i van inicijativnog odbora i redakcija, bilo je moguće angažovati oko 200 saradnika na stvaranju knjige.

Sada, kada je rad na štampanju knjige pri kraju, kada se može sigurnije suditi sa koliko je uspeha satkana predstava o brigadi pojedinačnim kazivanjem njenih boraca, mogu se zapaziti i izvesni nedostaci, praznine, može se reći da ima nedovoljno obrađivanih događaja ili ličnosti, pa i izvesnih ponavljanja, premda je njih, istina, bilo teško izbeći.

Ovom knjigom nije se moglo reći sve, a naročito se nije htelo utvrđivati uloga brigade u celini i u pojedinim značajnim borbama ili političkim pothvatima u kojima je ona učestvovala tokom rata. To je posao koji stoji pred istoričarima, ako to već nije učinjeno. Ali oni koji su bilo na koji način sudelovali u stvaranju knjige radili su s takvim željama i namerama, da napisano posluži kao građa istoričarima i da to bude u isto vreme, svedočanstvo kazano na neposredan način, svedočanstvo koje neće izgubiti obeležja ličnog doživljaja.

Stoga je poklonjena velika pažnja provera vanju istorijskih podataka. Redakcija se trudila da u priložima proveri i utvrdi, koliko je god to bilo moguće, tačnost datuma, naziva mesta, jedinica i imena ličnosti, da proveri podatke o našim i neprijateljevim snagama, i t.sl.

U knjizi je objavljen manji broj naših dokumenata da bi se popunila izvesna praznina u pojedinim poglavljima; oni treba da ilustruju odnosno potkrepe pojedine događaje i ocene.

Posebno je objavljen, na kraju prve knjige, spisak boraca prvog sastava brigade, sa osnovnim podacima.

Međutim, spisak svih boraca koji su se u toku narodnooslobodilačkog rata borili u redovima 1. proleterske, nije bilo moguće sačiniti. Nastojeći da makar koliko umanji ovaj nedostatak, redakcija je u registru imena ličnosti koje se u napisima pominju, a u redove brigade su stupili kasnije, posle njenog formiranja, dala one podatke do kojih se ovom prilikom moglo doći.

Redakcija smatra svojom dužnošću da ponovo istakne zalaganje i pomoć drugova iz svih bataljonskih redakcija. Veliku pomoć su pružili recenzenti i redaktori koji su svojim primedbama, napomenama i radom na tekstu znatno doprineli kvalitetu knjige.

Republička izvršna veća i opštinski narodni odbori sa čijih su teritorija poticale prve jedinice brigade i izvestan broj radnih kolektiva sa područja tih komuna pružili su znatnu materijalnu pomoć i zahvaljujući tome ovaj obimni posao je mogao uspješnije da se izvrši. Svima onima koji su doprineli da ova knjiga bude predstavljena čitaocima, redakcija i ovim putem izražava najtopliju zahvalnost.

Na kraju treba reći da ovim izdanjem nije ni približno iscrpen životopis brigade. Postoji mogućnost, pa i potreba, da ne kažemo i obaveza, da se radi na daljem sređivanju i objavljivanju novog materijala, kako bi se popunile sve one praznine o kojima je bilo reći.

24. novembra 1962. g.

REDAKCIONI

ODBOR

Objavljivanje ove knjige, u kojoj pripadnici Prve proleterske brigade iznose svoja sjećanja na život i herojske borbene podvige njenih boraca, ima poseban značaj kako za historiju oslobodilačke borbe naših naroda uopšte tako i za historijat stvaranja naše narodne armije.

Za vrijeme krvavih fašističkih orgija Hitlera i Musolinija, IL stravičnom mraku koji se nadvio nad čitavu Evropu, ovdje, -u okupiranoj i rasparčanoj Jugoslaviji, rađala se prva regularna jedinica naše Narodnooslobodilačke vojske. Ko su bili njeni prvi borci? To su bili radnici, školska omladina i seljaci iz Beograda i okoline, iz Kragujevca, Kraljeva, TJžica, Čačka, Valjeva, iz Sandžaka, Crne Gore i drugih krajeva Jugoslavije. Ti su borci od formiranja Prve proleterske brigade pa do kraja rata prešli težak i krvav borbeni put.

Oni su i do Ruda već bili prekaljeni u okršajima i borbama sa okupatorima i izdajničkim četnicima i nedičevcima, hod Valjeva, Šapca, Užica, Kraljeva, Užičke Požege, Gornjeg Milanovca, u Crnoj Gori i drugdje. Svaka puška, svaki mitraljez, svaka ručna granata i drugo oružje s kojim su ovi borci došli u Prvu proletersku brigadu bili su oteti od okupatora i krvlju plaćeni.

Od takvog materijala, od takvih ljudi, i sa takvim borbenim tradicijama iskovana je nekoliko mjeseci docnije i Druga proleterska brigada. Kasnije su se na isti način radale, razvijale i kroz borbu prekaljivale desetine i desetine novih proleterskih, udarnih i drugih brigada. Tako je rasla i prekaljivala se u borbi sa mnogobrojnim divizijama okupatora i domaćih izdajnika čitava naša Narodnooslobodilačka vojska.

Ipak, prvenac naše armije, Prva proleterska brigada, ima naročiti značaj za razvoj naše Narodnooslobodilačke vojske. Ona je formirana 1941. godine, nekoliko mjeseci poslije ustanka u Srbiji. Za vrijeme tih nekoliko mjeseci, borci partizanskih odreda i bataljona, pod rukovodstvom Komunističke partije, preko vojnih i političkih rukovodilaca, stekli su u neprekidnim bitkama ne samo borbeno iskustvo već i političko vaspitanje. Oni su postali svjesni da njihov zadatak nije više u tome da brane samo svoja ognjišta u svojim krajevima i bližoj okolini, već da moraju dati primjer za opštejugoslavensku borbu naroda protiv okupatora i domaćih izdajnika. Oni su shvatili da u toj borbi moraju biti nosioci bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije, koje su protivnarodni režimi svojom politikom u toku dvadeset godina razjedinjavali i tako doveli do bratoubilačke borbe, što su okupatori vješto iskorišćavali za postizanje svojih ciljeva.

Dvadeset drugog decembra 1941. godine, na trgu malog mjesta Rudo postrojilo se oko hiljadu boraca od šesnaest do pedeset i više godina života. Gledao sam pred sobom već sijede prekaljene ratnike i pokraj njih omladince i omladinke, među kojima su mnogi još bili djeca. Govorio sam im o tome zašto stvaramo ovu proletersku jedinicu i kakvi moraju biti njeni borci, govorio sam im o ulozi koju će ona imati i o teškim borbama koje nam predstoje, o sigurnoj pobjedi nad okupatorima i domaćim izdajnicima i o srećnijoj budućnosti koja očekuje naše narode — o ciljevima za čije postignuće ne smijemo žaliti nikakvih žrtava.

U očima i na licima svih boraca vidio sam odlučnost za borbu i ogromno povjerenje u našu partiju, koja je organizovala i vodila tu borbu. U isto vrijeme, kod mnogih sam više osjetio nego vidio tugu i brigu za onima koji su ostali u njihovom zavičaju. Mi smo se morali pod borbom povlačiti, a mnogi su ostavili svoje roditelje i porodice kojima je prijetila opasnost od represalija okupatora i četnika. Nešto slično sam i sâm osjećao, jer sam bio svjestan velike odgovornosti pred svim tirn dragim borcima, mladim i starim, koji su dobrovoljno pošli u nepoznate krajeve i borbe.

Mnogo puta, kad sam poslije većih borbi susretao Prvu proletersku brigadu, srce mi se stezalo kad u redovima boraca ne bih vidio neka od poznatih lica. Na njihova mjesta dolazili su sve novi i novi borci iz drugih krajeva. U četvorogodišnjoj borbi, na mnogim bojištima, Prva proleterska brigada dala je preko sedam hiljada života. Ali neprijatelj je to osmostruko platio, jer su hrabrost boraca i borbeni i moralni kvaliteti Prve proleterske brigade bili na velikoj visini. Zato je ona bila veoma omiljena ne samo u svim jedinicama Narodnooslobodilačke vojske već i u narodu, svuda gdje se pojavila. Izgrađujući se u procesu borbe vojnički i politički, brigada je bila veoma efikasna škola kadrova. Ona je dala mnogobrojne vojne i političke rukovodioce za druge naše ratne jedinice. Ona je, pored toga, veoma savjesno politički djelovala i među stanovništvom, šireći neumorno ideje o ciljevima naše narodnooslobodilačke borbe, a u prvom redu o ostvarenju čvrstog bratstva i jedinstva naroda — koje je značilo ne samo garantiju za uspješnu borbu protiv okupatora nego i neophodan uslov za stvaranje nove, snažne i jedinstvene Jugoslavije.

Neka sjećanja na slavan borbeni put Prve proleterske brigade, iznesena u ovoj knjizi, posluže mladim generacijama kao primjer ljubavi i vjernosti idealima koji su danas već ostvareni, a za koje su položile svoje živote stotine hiljada najboljih sinova naše zemlje.

PO ODOBRENJU CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE, VRHOVNI STAB NARODNOOSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE FORMIRAO JE, OD NEKIH DELOVA NAJBOLJIH PARTIZANSKIH JEDINICA

PRVU PROLETERSKU NARODNOOSLOBODILAČKU UDARNU BRIGADU

U SASTAV TE BRIGADE ULAZE SVE NARODNOSTI JUGOSLAVIJE, JER ĆE TIME PRETSTAVLJATI BORBENO JEDINSTVO SVIH NAŠIH NARODA U BORBI ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE OD MRSKOG OKUPATORA I NJEGOVIH DOMAĆIH SLUGU.

U SASTAV OVE BRIGADE UŠLI SU DO SADA:

	1/	JEDAN	BATALJON	Kragujevačkog	NAR.	OSL.	PARTIZAN.
ODREDA;	21	JEDAN	BATALJON	KRALJEVAČKOG	NOPO;	3/	JEDAN
BATALJON	SUMADIJSKOG	NOPO	U KOJI	ULAZI	JEDNA	CETA	UZLCKOG
NOPO	1	JEDNA	CETA	POSAVSKOG	NOPO;	4/	BEOGRADSKI
BATALJON	POSAVSKOG	NOPO;	5/	CRNOGORSKI	LOVCENSKI	BATALJON,	U
KOJI	ULAZI	1	JEDNA	CETA	KOMSKOG	NOPO;	6/
BATALJON	ZETSKOG	NOPO;	7/	JEDAN	BOSANSKI	BATALJON,	SA-
STAVLJEN	OD	CETA	IZ	NEKOLIKO	BOSANSKIH	NOPO.	OSTALI
BATALJONI	IMAJU	SE	FORMIRATI	PREMA	NAREĐENJU	U	NAJSKORIJE
VREME.							

KOMANDANT NOPO JUGOSLAVIJE,
TITO, S.r.